

Andrzej Kucner

Nietzscheański nihilizm jako namysł nad logiką dziejów

[résumé]

Wśród licznych perspektyw interpretacyjnych nihilizm F. Nietzschego bywa odczytywany jako szczególna formuła historiozoficzna. Zgodnie z jej zasadniczym przesłaniem, dotychczasowe sposoby pojmowania ogólnego sensu dziejów i porządku przebiegających w nich procesów są problematyczne i wątpliwe. Nietzsche zmierza do wykazania, że zarówno typowo oświeceniowy determinizm historyczny, jak i mające religijno-metafizyczną proveniencję poglądy o celowościowym charakterze procesów dziejowych są całkowicie fałszywe. Stanowią jedynie wyraz upraszczających schematów myślenia, a nie odzwierciedlenie faktycznej natury dziejów. W rezultacie, krytyka dotychczasowych odmian filozofii dziejów zajmuje w twórczości Nietzschego istotne miejsce z kilku względów:

po pierwsze, nihilistyczne rozstrzygnięcie zasadniczych kwestii historiozoficznych ma sens historyczny – idee Nietzschego są wytworem dziewiętnastowiecznych realiów, nastrojów społecznych czy zjawisk kulturowych, powinny więc być odczytywane z ich uwzględnieniem;

po drugie, szczególna podejrzliwość filozofa w stosunku do tradycyjnych dróg refleksji nad dziejami wiedzy nie tylko do ich zakwestionowania, lecz także do ponowienia pytania o swoistość, kierunek i sens procesu historycznego czy nawet prób niemal profetycznego kreślenia wizji przyszłej Europy;

po trzecie, recepcja krytycznego stanowiska Nietzschego determinuje w dużej mierze stosunek do jego twórczości filozoficznej – historiozofia okazuje się w tej mierze szczególnym obszarem dociekań nad wartością kultury czy miejscem człowieka i społeczeństwa w ich współczesnym rozwoju.

Konfrontacja immanentnych oraz zewnętrznych aspektów pytań o dzieje i ich sens inspirowała i inspiruje współcześnie wiele dyskusji nad poglądem niemieckiego

filozofa. Należy zatem przyjąć, iż jest ona twórczym i aktualnym kierunkiem interpretacji jego twórczości.